

ŞERHU'L-AHLÂKÎ'L-ADUDİYYE

AHLÂK-I ADUDİYYE ŞERHİ

Müellifi Meçhul (15. yüzyıl)

Metin ve Çeviri
Kübra Bilgin Tiryaki

ilem
KİTAPLIĞI

YAYIN NO: 1565
İLEM Kitaplığı No: 14
İslâm Ahlâk Düşüncesi No: 10
ISBN: 978-605-320-471-8
© 1. Basım, Ağustos 2016

ilem
KİTAPLIĞI
ilem.org.tr

nobel
nobelayin.com

ŞERHU'L- AHLÂKİ'L-ADÜDİYYE / MÜELLİFİ MEÇHUL (15. YÜZYIL)

Kübra Bilgin Tiryaki

Copyright 2016, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 20779
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti'ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelayin.com-
Dizi Editörü: Ömer Türker

Sayfa ve Kapak Tasarımı: Furkan Selçuk Ertargin
Baskı ve Cilt: Önka Kağıt Ürünleri İmalat San. ve Tic. Ltd. Şti. Sertifika No.: 20419
Büyük Sanayi 1. Cad. Keskinler İş Merkezi No: 80 İskitler / ANKARA

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Bilgin Tiryaki, Kübra.
Şerhu'l- Ahlâki'l-Adüdiyye / Müellifi Meçhul (15. yüzyıl) / Kübra Bilgin Tiryaki
1. Basım, 150 s., 165x240 mm
Kaynakça yok, dizin var.
ISBN: 978-605-320-471-8
1. Ahlâk-ı Adüdiyye 2. 15. yüzyıl 3. Ameli Felsefe

Genel Dağıtım: ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Sipariş: -siparis@nobelayin.com-
Telefon: +90 312 278 50 77 - Faks: 0 312 278 21 65
e-satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com
Bilgi: www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım: Alfa, Arasta, Final, Kida, Prefix, N-T Mağazaları ve Gökkuşuğu Dağıtım

NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD ŞTİ.
Ankara Büro: Mithatpaşa Cad. No.: 74/4 Kızılay / ANKARA
Tel: 0312 418 20 10 Faks: 0312 418 30 20
Rasimpasha Mah. Söğütücüyir Sok. No.: 16/21 Kat: 5
Kadıköy / İSTANBUL Tel / Faks: +90 (216) 449 20 01
nobel@nobelayin.com - www.nobelayin.com

www.nobelkitap.com

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Takdim	9
Önsöz	11
Giriş	13
<i>15. yüzyılda Herat'ta Yazılmış Müellifi Meçhul Bir Şerh</i>	14
<i>Şerhu'l-Ahlâki'l-'Adudiyye'nin Hususiyetleri</i>	15
<i>Şerhu'l-Ahlâki'l-'Adudiyye Nüshalarının Tanıtımı</i>	16
<i>Tahkik ve Tercümede Takip Edilen Yöntem</i>	16
Mukaddime	20
Birinci Makale	34
<i>Nazarî Ahlâk</i>	
İkinci Makale	90
<i>Ahlâki Erdemlerin Kazanılması ve Korunması</i>	
Üçüncüsü Makale	118
<i>Ev İdaresi</i>	
Dördüncü Makale	132
<i>Şehir Yönetimi</i>	
Dizin	147

Sunuş

Ahlâk alanı geniş bir ilimler ağını ilgilendirmektir. Bizatihi pratiğe dönük sonuçlar vermesi her an ortaya çıkan eylemlerle onu ilişkili kılarken, yapılacak eylemin bilgisi ve ona dair meselelere dönük düşünce üretimi ise teorik olan yöne işaret eder. Pek çok alanı ilgilendirmesi ve insan eylemleriyle olan irtibatı sebebiyle ahlâk disiplini, derinlemesine incelenmeyi hak etmektedir. Bugüne dair düşünce üretecek bizlerin sahih bir birikimi tesis edebilmemiz ise öncelikle İslam düşüncesi içerisindeki ahlâkı tüm yönleriyle bilmemizi gerekmektedir.

Bu amaca binaen 2013 yılından itibaren bünyesinde yer alan kurumlara strateji ve politika üreten bir kurum olan İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği ve İlmi Etüdler Derneği (İLEM) olarak İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi'ni başlattık. 2016 yılı itibariyle dördüncü yılını tamamlayacak olan projede çok sayıda faaliyet ve yayın gerçekleştirildi. Geniş katılıma açık olan Ahlâkın Temeli ve Ahlâkî Müeyyide Üzerine Konuşmalar Dizisi'nde alana dair önemli sorunlar masaya yatırıldı. İslam ahlâk düşüncesinin temel özellikleri, ahlâkî önermelerin kaynağı ve İslam düşüncesinde ortaya çıkmış mizaç teorileri hakkında nitelikli sunumların yapıldığı yuvarlak masa toplantıları düzenledik. Bunun dışında daha özel konular üzerine çalıştaylar gerçekleştirdik. Böylece alanın daha önce üzerinde durulmayan meselelerine dair nitelikli katkılar ortaya çıktı. Konuşmalarda ve yuvarlak masa toplantılarında yapılan sunumlar projede yer alan akademisyenler tarafından makaleye dönüştürülerek kitaplarda yayımlandı. Öte yandan proje kapsamında miladi 8. yüzyıldan 19. yüzyıla gelinceye kadar ahlâk alanında yer alan yazma eserlerin tamamının kataloglamasını yaptırдық. Bu önemli çalışma ile ahlâk alanına dair tüm birikimi bir arada görme imkanına kavuştuk. Bir hafıza tazeleme olarak da görülebilecek bu çalışma ile ahlâka dair yapılacak yeni araştırmalara ciddi bir ivme kazandırmış olduk.

Elinizde bulunan Ahlâk-ı Adudiyye şerhleri de projede gerçekleştirilen önemli çalışmalardan biridir. 12. yüzyılda Adûduddîn el-İcî tarafından yazılan *Ahlâk-ı Adudiyye* üzerine kaleme alınan şerhlerden üçünü daha önce yayımlamıştık. Metin üzerine kaleme alınan dört ayrı şerhi ise Nobel İLEM Kitaplığı içerisinde yayımlıyoruz. Müteahhir dönem ahlâk düşüncesini takip etmek adına büyük bir kıymeti haiz olan *Şerhu'l-Ahlâki'l-Adudiyye* geleneğini böylelikle ilgili literatürü takip etmek isteyen araştırmacıların istifadesine sunmuş olacağız. Proje neticesinde ahlâk alanında nazari bir birikimi ortaya çıkardık; şimdi sıra bunun uygulamalı ahlâk alanına taşınmasında.

Bu vesileyle proje koordinatörü Ömer Türker'i; kitapları yayıma hazırlayan Kübra Bilgin Tiryaki'yi, tahkik ve tercümelemleri gerçekleştirerek çalışmaya katkı sağlayan çevirmen ve editörleri tebrik ediyorum. İLKE ve İLEM olarak yürüttüğümüz bu projenin nitelikli çalışmalara vesile olmasını temenni ediyorum.

Dr. Lütfi Sunar

İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği
Yürütme Kurulu Başkanı

Takdim

13. yüzyıldan sonra İslam dünyasındaki ilim gelenekleri önemli ölçüde belli başlı eserler etrafında kaleme alınan şerh ve haşiyelerle devam eder. Bu bağlamda İslam düşüncesinin müteahhirûn dönemi *Hidâyetü'l-hikme*, *Hikmetü'l-ayn*, *Şerhu'l-Mevâkıf fi ilmi'l-kelam*, *Şerhu'l-Makâsıd*, *Şerhu'l-Akâid*, *Akâid-i Adudiyye*, *Füsûsu'l-hikem*, *Miftâhu'l-gayb* gibi çeşitli ilim dallarında kaleme alınan eserlerin tarihi olarak okunabilir. Bu türlü klasikleşmiş risale ve kitap yazarları arasında Adudiddîn el-Îcî'nin bilhassa zikredilmesi gerekir. Îcî, *er-Risâletü'l-Vaz'îyye*, *Akâid-i Adudiyye*, *el-Mevâkıf*, *Şerhu Muhtasaru'l-Müntehâ* eserleriyle dilbilim, kelam ve fıkıh usûlü alanlarında yazım geleneği oluşturmalarının yanısıra ahlâk ve siyaseti teorik ve pratik yönleriyle ele aldığı *Ahlâk-ı Adudiyye* adlı risalesiyle de ahlâk ve siyaset alanında bir yazım geleneğinin oluşmasına vesile olmuştur. *Ahlâk-ı Adudiyye* üzerine sonraki yüzyıllarda irili ufaklı pek çok şerh kaleme alınmıştır.

Bununla birlikte ahlâk düşüncesi, müteahhirûn dönemine ilişkin çalışmaların azlığından payını almasının yanısıra genel olarak İslam düşüncesinin en az çalışılan alanlarından da biridir. Bunda iki şeyin büyük etkisi vardır. Birincisi ahlâkın, daha ziyade pratik bir mesele olarak kavranıp teorik kabullerin ahlakî tercihlere yansımalarını takip etmenin güçlüğüdür. İkincisi ise ahlâk alanının İslam düşüncesinin diğer alanlarına nispetle daha zayıf olduğuna dair genel bir kanıdır. İbn Sinâ ve Fahreddîn er-Râzî gibi İslam'ın büyük düşünürlerinin ahlâk alanında kapsamlı eserler telif etmemiş olması, bu kanıyı destekleyici bir unsur olarak karşımızda dursa da bilhassa kelam, felsefe ve tasavvuf arasındaki ilişkinin konu, mesele ve gaye bakımından yeniden tartışmaya açıldığı ve disiplinlerarası çalışmaların arttığı 13. yüzyıl ve sonrasında ahlâk ve siyasete dair çalışmalarda kayda değer bir artışın olduğu gözlenmektedir. Hiç kuşkusuz ahlâk

düşüncesinin 13. yüzyıl sonrasındaki sürecini takip etmek ve müteahhirûn dönemi İslam düşüncesinin hususiyetlerini belirli bir literatür çerçevesinde incelemek için bu literatürün çalışılması gerektiği açıktır.

Bu amaçla İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği ve İlmi Etüdler Derneği (İLEM) bünyesinde “İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi” başlatarak *Ahlâk-ı Adudiyye* geleneği kapsamında yer alan ve şimdiye kadar tahkik ve tercümesi yapılmamış eserlerin tahkiki, tercümesi, İslam ahlâk düşüncesi tarihi açısından değerlendirilmesi, 12. yüzyıldan sonra kaleme alınan ahlâk eserlerinin olabildiğince yetkin ve bilgilendirici bir katalogunun hazırlanması, ahlâkın teorik ve pratik sorunlarının hem genel ahlâk literatüründen hem de özel olarak *Ahlâk-ı Adudiyye* literatüründen hareketle tartışılmasını hedefledik. On sekiz aylık süre zarfında sözü edilen iş kalemlerinin tamamını gerçekleştirdik. Timurlu devlet adamlarından Baysungur’a sunulan *Şerhu Ahlâk-ı Adudiyye* adlı eserin tahkik ve tercümesi de bu kapsamda hazırlanan çalışmalardan biriydi. Bu bağlamda üç yılı aşkın süre zarfında hem projenin asistanlığını yürüten hem tahkik ve tercüme çalışmasıyla projeye katkı sağlayan sevgili Kübra Bilgin Tiryaki’ye ve çalışmanın editörlüğünü üstlenen muhterem dostum Hacı Bayram Başer’e çok teşekkür ediyor ve bu çalışmanın İslam ahlâk düşüncesi çalışmalarına katkı yapmasını diliyorum. Başta sevgili dostum Lütfi Sunar olmak üzere, bütün bu çalışmalarda bize maddî imkânlarını seferber eden ve çalışma ortamını hazırlayan İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği ve İlmi Etüdler Derneği (İLEM) yöneticilerine teşekkür ediyorum.

Ömer Türker

Önsöz

Ahlâk-ı Adudiyye şerhleri içerisinde tarihsel olarak ilk sıralarda yer alan elinizdeki eser, Timurlular döneminde Herat'ta kaleme alınması sebebiyle dönemine dair bazı unsurlar barındırmaktadır. Diğer şerhlerle birlikte değerlendirildiğinde farklılıklar ve benzerliklerinin daha açık bir biçimde ortaya çıkacağı çalışma, Ahlâk-ı Adudiyye şerhleri geleneğinin bütünlüklü bir şekilde yorumlanması açısından da bir katkı olacaktır.

Bu çalışma, İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği ve İLEM (İlmi Etüdler Derneği) tarafından Doç. Dr. Ömer Türker'in koordinatörlüğünde yürütülen ve ahlâk alanına dair farklı yelpazelerde faaliyet ve yayınlar gerçekleştiren İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi'nin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Hem bu büyük çalışmayı destekleyerek bizi ahlâk alanında çalışmaya teşvik eden hem de şahsî çalışmalarımda her daim desteklerini gördüğüm İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği yöneticilerine teşekkür ediyorum.

Son olarak bu çalışmada yardımlarını gördüğüm isimleri zikretmek istiyorum. Kuşkusuz bu isimlerin başında İslam Ahlâk Düşüncesi Projesi'nde kendisiyle çalışma bahtiyarlığına erdiğim kıymetli hocam Ömer Türker gelmektedir. Her aşamada gösterdiği desteklerinden dolayı kendilerine minnettarım. Tercümeyi Arapçası ile karşılaştırmalı olarak okuyarak olgun bir hal almasını sağlayan değerli editörlerim Kübra Şenel ve Hacı Bayram Başer'e; ahlâk alanında yaptığım çalışmalarda her daim destekçim olan kıymetli hocam Lütfi Sunar'a teşekkür ediyorum. Ayrıca Taşköprülüzâde'nin ahlâk anlayışı üzerine gerçekleştirdiğimiz atölye çalışmalarında yaptığımız kavram tartışmalarıyla ahlâk kavramlarını nasıl çevireceğimiz hususunda yol gösteren ve bu hususta yaptığı çalışmalarla

süreci kolaylaştıran Mustakim Arıcı'ya; ahlâk felsefesi derslerinde yaptığımız tartışmalarla ahlâk felsefesi nosyonumuzun derinleşmesine katkıda bulunan Hümeýra Özturan'a, hadislerin tahriri hususunda yardımlarını aldığım sevgili arkadaşım Selime Çınar'a teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmalarımda maddi-manevi desteğini her daim hissettiğim ailem ve kıymetli eşim Mahmut Sami'ye müteşekkirim.

Gayret bizden, tevfiğ Allah'tandır.

Kübra Bilgin Tirýaki

Üsküdar-2016